

PŘEDMLUVA

ZKAMENĚLÁ OPIČÍ TLAPKA

Když mi bylo sedm, dostal jsem od matky dětskou knížku *Hradby vichrné Tróje*.¹ Vyprávěla o Heinrichu Schliemannovi a jeho hledání pozůstatků starověké Tróje. Po přečtení knihy jsem prohlásil, že se stanu archeologem. Na střední škole jsem si přečetl *Příhody z cest na Yucatán* od Johna Lloyda Stephense a *Bohové, hroby a učenci* od C. W. Cerama,² které mě v mé touze stát se archeologem ještě utvrdily. Příběhy o hledání ztracených měst v džungli a objevování starověkých civilizací mě velmi zaujaly. Na vysoké škole jsem si, jakmile to bylo možné, zapsal archeologii jako hlavní obor. Po promoci mi matka opět darovala onu knihu o Schliemannovi, kterou

¹ Braymer 1960.

² Ceram 1951, 1967; Stephens 1962; viz také Ceram 1958, 1966.

to celé před čtrnácti lety začalo. Dodnes zaujímá v mé pracovně na Univerzitě George Washingtona čestné místo.

Nejsem zdaleka jediný, koho archeologie fascinuje. Svědčí o tom velká obliba filmů o Indiana Jonesovi i rostoucí popularita četných televizních dokumentů, které na tom či onom televizním kanálu běží téměř každý večer. Už ani nespočítám, kolikrát mi někdo řekl: „Kdybych se nestal/a doktorem (právníkem / zdravotní sestrou / účetním / finančníkem na Wall Street...), byl bych archeologem.“ Většina lidí však tuší jen málo či vůbec, co to obnáší. Snad si pod tím představují hledání ztracených pokladů, cestování do exotických míst či pečlivé odkrývání nálezů pomocí zubního kartáčku a zubařských nástrojů. Obvykle to však takto vůbec neprobíhá a většina archeologů Indiana Jonese nepřipomíná ani vzdáleně.

Na archeologické vykopávky jezdím od druhého ročníku vysokoškolských studií každé léto. Celkem to za oněch pětadvacet let činí třicet výkopových sezón. Protože jsem pracoval především na Blízkém východě a v Řecku, bývám často považován za archeologa Starého světa. Prováděl jsem však archeologický výzkum také ve státech Kalifornie a Vermont ve Spojených státech, které se z pohledu archeologie chápou jako Nový svět.

Měl jsem možnost zúčastnit se řady zajímavých archeologických výzkumů na místech jako Tel Anafa, Megido a Tel Kabri v Izraeli, athénská agora, Boiótie a Pylos v Řecku, Tell el-Maskhuta v Egyptě, Palaiokastro na Krétě, Kataret es-Samry v Jordánsku a Agios Dimitrios a Pafos na Kypru. Až na agoru v centru Athén a Megido v Izraeli, místo biblického Armagedonu, se většinou jedná o místa či oblasti, o nichž kromě archeologů téměř nikdo neslyšel. Mohu potvrdit, že vykopávky na těchto místech se v ničem nepodobají tomu, co vidíme ve filmech.

Často dostávám otázku: „Který svůj nález považujete za nejlepší?“ Odpovídám, že „zkamenělou opičí tlapku“. Souvisí to s příhodou, kterou jsem zažil na své úplně první zámořské archeologické expedici, které jsem se zúčastnil v létě po druhém ročníku studia na univerzitě. V rámci projektu vedeného Michiganskou univerzitou

jsem se podílel na vykopávkách v řecko-římské lokalitě Tel Anafa na severu Izraele.

Jedno dopoledne, když se okolní vzduch rozpálil a já se začal obávat, že bych mohl dostat úžeh, jsem kladívkem udeřil do nějakého předmětu. Vyletěl do vzduchu a před dopadem se několikrát otočil. Ještě když byl ve vzduchu, jsem si všiml, že je zelený, a jak jsem byl malátný horkem, pomyslel jsem si: „To je přece zkamenělá opičí tlapka!“ Avšak ještě než předmět dopadl, jsem se vzpamatoval a řekl si: „Co by asi zkamenělá opičí tlapka dělala v severním Izraeli?“

Když jsem nález prozkoumal blíže, ukázalo se, že to je bronzová část helénistického nábytku, soška řeckého boha Pana, onoho rohatého boha, který bývá zobrazován, jak hraje na dvouřadou flétnu. Soška byla pravděpodobně připevněna k dřevěné loketní opěrce židle. Dřevo však dávno zpráchnivělo, a tak na místě, kde jsem kopal, zbyla jen tato bronzová část, která během dvou tisíc let, kdy ležela pod zemí a čekala, až ji najdu, zezelenala. Opatrně jsme ji vyňali, zakreslili a vyfotografovali, aby bylo možné nález publikovat. Neviděl jsem ho téměř třicet let, až jsem se s ním náhodou zase shledal v muzeu univerzity v Haifě, kam byl zapůjčen z Izraelského muzea v Jeruzalémě.

Avšak nález, který v roce 2013 náš výzkumný tým učinil v kanaánské lokalitě v Tel Kabri na severu Izraele, předčil dokonce i tuto „zkamenělou opičí tlapku“. Od roku 2005 v této lokalitě vedu vykopávky každým druhým rokem. Ve vedení archeologického výzkumu se střídám s Assafem Yasur-Landauem z univerzity v Haifě.³ Každá sezóna přináší nová překvapení, avšak to, co jsme našli v roce 2013, bylo zcela nečekané, poněvadž jsme odkryli dosud nejstarší a největší vinný sklep. Pocházel z doby kolem roku 1700 př. n. l., tedy z doby téměř před 4000 lety.

V červnu, během prvního týdne sezóny, jsme narazili na velkou zásobnici, které jsme přezdívali Bessie. Trvalo nám téměř dva týdny, než jsme ji zcela odkryli. Zjistili jsme, že spočívá na podlaze z vápenné malty. Za tu dobu jsme v oné místnosti a v chodbě na sever od ní našli

³ Zástupcem vedoucího výzkumu je Andrew Koh z Brandeisovy univerzity.

39 dalších zásobnic. Celkem jsme tak našli 40 zásobnic o výšce 90 centimetrů.

Ačkoli se zásobnice rozbily na spoustu úlomků, původní tvar si zachovaly, poněvadž do nich postupně pronikala hlína, která je zcela vyplnila. Původně jsme se domnívali, že objem jedné nádoby je přibližně padesát litrů. Když je však náš restaurátor začal rekonstruovat, zjistil, že jedna nádoba pojala přes sto litrů. Objem všech těchto nádob by tak celkem činil čtyři tisíce litrů.

Zástupce vedoucího výzkumu v Kabri Andrew Koh zkoumal úlomky nádob pomocí analýzy organických zbytků, aby zjistil, co nádoby obsahovaly. U většiny z nich se zjistila přítomnost kyseliny syringové, která se nachází v červeném víně, a u několika z nich byla prokázána kyselina vinná, která se nachází v červeném i bílém víně. Bezpochyby tak kdysi obsahovaly víno, většinou to bylo víno červené a menší množství bílého. Z dnešního pohledu se jedná přibližně o šest tisíc lahví vína. Až na pozůstatek ve stěnách nádob je dnes víno pochopitelně pryč. Lidé se mě však často ptají, jak asi chutnalo. Poněvadž si tím nejsme jisti, obvykle odpovídám, že mělo „zemitou chuť“.

O našem objevu a o článku, který jsme o něm posléze publikovali v odborném recenzovaném časopise, se psalo v novinách, mimo jiné v *New York Times*, *Wall Street Journal* a *Washington Post*, a také v časopisech, včetně *Los Angeles Times*, *Time*, *Smithsonian* a *Wine Spectator*.⁴ Od té doby jsme odkryli další čtyři místnosti se sedmdesáti zásobnicemi a těšíme se na další výkopové sezóny v této velmi zajímavé lokalitě.

Určitě jsem si v sedmi letech, když jsem se rozhodl stát se archeologem, nepředstavoval, že objevím vinný sklep v Kanaánu. To však ke kouzlu a dobrodružství archeologie patří. Nikdy vlastně

⁴ Viz Jaggard 2014; Lemonick 2014b; Levitan 2013; McIntyre 2014; Naik 2013; Netburn 2013; Wilford 2013. Své nálezy (Koh, Yasur-Landau a Cline 2014) jsme publikovali v odborném časopise *PLoS ONE*, který je k dispozici online: <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0106406>.

Detail nádob na víno z Tel Kabri

nevíte, co najdete. Moji kolegové na Univerzitě George Washingtona, kteří nejsou archeology, považují za nejlepší vtip na světě otázku „Co je v archeologii nového?“, poněvadž všechno, co vykopeme, je pochopitelně staré. Archeologie nás však nepřestává překvapovat i v lokalitách, které nám jsou dlouho známé. Například se nyní zjistilo, že lokalita Trója je přinejmenším desetkrát větší, než se původně předpokládalo. Pravěké malby z Chauvetovy jeskyně jsou zase starší, než byl původní odhad. Pomocí dálkového archeologického průzkumu bylo v Belize odhaleno mayské naleziště, zcela ukryté v džungli. A archeologická lokalita Tanis v Egyptě nám byla skryta, i když jsme ji měli přímo před očima. Ve všech těchto případech to byla nečekaná zjištění.

...